

تحلیل روان‌شناسانه کتاب‌های برگزیده کودکان بر اساس الگوی «تأثیر بر مخاطب»

فاطمه زائر

دانشجوی رشته ی آموزش ابتدایی، دانشگاه فرهنگیان شهیدباهنر، شیراز

چکیده

کتاب‌های کودک و نوجوان موقعیت و امکانات گسترده‌ای برای رشد سواد، درک ادبی و زیبایی‌شناختی کودکان فراهم می‌آورد. تأثیری که کتاب‌های کودکان در شکل‌گیری شخصیت و تفکر آنان دارد بسیار حائز اهمیت است. در این پژوهش به تحلیل روان‌شناسانه‌ی کتاب‌های برگزیده کودک نوجوان منتخب از کتاب برگ‌های ماندگار با نظر به «الگوی تأثیر بر مخاطب» پرداخته شده است. نقد روان‌شناختی بر پایه دیدگاه‌های روان‌شناسانی نظیر فروید و یونگ بنیان نهاده شده است، اما لزوماً به نظریات این دو تن محدود نمی‌شود. آنچه در این الگو حائز اهمیت است، بررسی تأثیر داستان‌ها بر کودکان از منظر تربیت اجتماعی، اخلاقی، معنوی و ایجاد روحیه شادابی و نشاط و خلاقیت در آنان است. در این پژوهش از روش تحلیل محتوای کیفی قیاسی استفاده شده و داده‌ها به روش کتابخانه‌ای جمع‌آوری و برای انتخاب نمونه‌ی پژوهش از شیوه‌ی نمونه‌گیری هدفمند استفاده شده است. پس از بررسی کتاب‌ها و استخراج مولفه‌های درون هر داستان، این نتیجه حاصل شد که اکثریت کتاب‌های بررسی‌شده به مولفه‌ی تربیت کودک اجتماعی توجه بسیاری داشته و کمتر به مولفه‌های دیگر پرداخته اند.

کلید واژه: الگوی تأثیر بر مخاطب، تحلیل روان‌شناسانه، کتاب‌های برگزیده کودک و نوجوان

مقدمه

تأثیر ادبیات و داستان بر ذهن و روان کودکان از دیرباز مورد توجه بوده است چراکه شخصیت هر فرد از اوان کودکی شکل می‌گیرد و تأثیراتی که کودکان از قصه‌ها، افسانه‌ها و داستان‌ها می‌پذیرند بسیار ریشه‌ای و عمیق خواهد بود. اهمیت این مسئله به قدری است که منتقدان را بر آن داشته تا به تحلیل و بررسی کتاب‌های کودک و نوجوان از منظرهای گوناگون روان‌شناختی بپردازند.

نقد روان‌شناختی در مفهومی که امروز رایج است به کوشش زیگموند فروید بنیان نهاده شد. فروید اصول روانکاوی را در تحلیل شخصیت فئودور داستایوسکی و رمان مشهور او یعنی برادران کارامازوف به کار بست (فروید، ۱۳۷۳: ۲۵۳-۲۷۲). بنابراین بایستی او را مبدع نقد روان‌شناسانه یا روانکاوانه تلقی کرد. نقد روان‌شناسی سبب می‌شود تا داستان، شخصیت‌ها، درون‌مایه و... از منظر متفاوتی بازخوانی شود و به مدد این بازخوانی جدید زوایای مختلفی از داستان و متن نمایان می‌شود. در پژوهش حاضر پس از انتخاب داستان‌های برگزیده کودک و نوجوان منتخب از کتاب برگ‌های ماندگار؛ با استناد به نظریه‌ی تأثیر بر مخاطب، اثری که داستان بر شخصیت و ذهن و روان کودک و نوجوان می‌گذارد، و اینکه این داستان سبب پرورش و یا کاهش چه ویژگی و خصلتی در کودکان می‌شود و چگونه می‌تواند به شکل‌گیری و یا اصلاح و تغییر یک باور در کودکان بپردازد، بررسی شده است. به‌عنوان مثال این داستان کمک می‌کند تا کودک به یک شخصیت اجتماعی و خلاق و معنوی و شاد تبدیل شود یا بالعکس.

روش انجام پژوهش، روش کتابخانه‌ای است و جمع‌آوری داده‌ها به روش اسنادی انجام شده و برای انتخاب نمونه‌های پژوهش از شیوه‌ی نمونه‌گیری هدفمند استفاده شده است.